

Rekommendationer om digital utbildning och digital kompetens

Utbildningsdepartementet

2023-05-22

Dokumentbeteckning

COM(2023) 205

Förslag till RÅDETS REKOMMENDATION om de viktigaste möjliggörande faktorerna för framgångsrik digital utbildning

COM(2023) 206

Förslag till RÅDETS REKOMMENDATION om att förbättra utbudet av digitala färdigheter i utbildningen¹

Sammanfattning

Den 18 april 2023 presenterade kommissionen två förslag till rådsrekommendationer om digital utbildning och digital kompetens. Rådsrekommendationen om de viktigaste möjliggörande faktorerna för en framgångsrik digital utbildning handlar bl.a. om att ta helhetsgrepp för att stärka samarbetet mellan olika sektorer, myndigheter och andra intressenter inklusive den privata sektorn samt om att säkerställa nödvändiga investeringar i infrastruktur och kompetensutveckling. Rådsrekommendationen om att förbättra utbudet av digital kompetens i utbildningen handlar bl.a. om att komma överens om nationella strategier för digitalisering inom utbildning samt om att erbjuda studerande på samtliga nivåer likvärdiga möjligheter att utveckla digital kompetens.

Nedan redogörs för regeringens övergripande ståndpunkter i fråga om de två föreslagna rådsrekommendationerna om digital utbildning och digital kompetens. I ett senare skede, när förhandlingarna pågår, avser regeringen att utveckla ståndpunkterna närmare. Regeringens ståndpunkt är att

¹ Kommissionen använder begreppet ”digital skills”. En översättning till endast ”digitala färdigheter” som används i den aktuella svenska översättningen är begränsande. Därför används i stället det etablerade begreppet digital kompetens.

digitaliseringen kan effektivisera och bidra till ökad tillgänglighet vilket skapar förutsättningar för ett utvecklat samhälle. Digital kompetens är central för näringslivets konkurrenskraft. Kommissionen föreslår att medlemsstaterna ska se till att barn och föräldrar får stöd i att utveckla digital kompetens och att bättre förstå digitaliseringens möjligheter och risker. Regeringen betonar dock vikten av att digitala verktyg enbart används på ett genomtänkt vis och att det underbyggs av forskning och beprövad erfarenhet, samt vikten av en återhållsam och enbart motiverad användning av digitala verktyg för barn och elever i yngre åldrar.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

De två föreslagna rekommendationerna om digital utbildning och digital kompetens bygger på slutsatserna från den strukturerade dialogen som genomfördes av kommissionen i samarbete med EU:s medlemsstater under 2022. Målet med den strukturerade dialogen var att öka engagemanget för digital utbildning och digital kompetens samt driva på insatserna på EU-nivå, så att Europa kan nå målen inom detta område i enlighet med den digitala kompassen 2030.

Under den strukturerade dialogen identifierade kommissionen tillsammans med medlemsstaterna att två utmaningar var särskilt angelägna att adressera: avsaknaden av en myndighetsövergripande strategi för digital utbildning och utmaningen att förse individer i medlemsstaterna med nödvändig digital kompetens.

Förslagen till rådsrekommendationer om digital utbildning och digital kompetens presenterades den 18 april 2023. Rekommendationerna lägger grunden för förverkligandet av visionen om ett europeiskt utbildningsområde till 2025 och bidrar till att förverkliga målen i den europeiska kompetensagendan, handlingsplanen för den europeiska sociala pelaren och den digitala kompassen 2030. Genom att främja och förbättra européernas digitala kompetens är de föreslagna rekommendationerna också en viktig del av Europaåret för kompetens.

1.2 Förslagets innehåll

Förslagen till rådsrekommendationer syftar till att främja de nödvändiga strukturella reformerna på nationell nivå i medlemsstaterna för att möjliggöra en digital omvandling av utbildningssystemen. Det handlar om en

myndighetsövergripande strategi för digital utbildning och stärkt samarbete mellan olika intressenter, inklusive med den privata sektorn. Rådsrekommendationen om de viktigaste möjliggörande faktorerna för en framgångsrik digital utbildning handlar bl.a. om att ta helhetsgrepp för att stärka samarbetet mellan olika sektorer, myndigheter och andra intressenter inklusive den privata sektorn, samt om att säkerställa nödvändiga investeringar i infrastruktur och kompetensutveckling. Rådsrekommendationen om att förbättra utbudet av digital kompetens i utbildningen handlar bl.a. om att komma överens om nationella strategier för digitalisering inom utbildning och om att erbjuda studerande på samtliga nivåer likvärdiga möjligheter att utveckla digital kompetens. Det handlar också om att stödja högre utbildning för att utveckla digital kompetens inom alla sektorer, men särskilt för att möta behovet av avancerad digital kompetens i arbetslivet. Båda rekommendationerna innehåller förslag som syftar till att stödja lärares kompetensutvecklingsbehov.

1.2.1 Förslaget till rådsrekommendation om möjliggörande faktorer för en framgångsrik digital utbildning

En myndighetsövergripande strategi

Kommissionen föreslår att medlemsstaterna ska åta sig att ta fram en ny, eller utveckla en befintlig, sammanhållen strategi för digital kompetens för utbildning tillsammans med relevanta intressenter. Strategin bör innehålla nationella mål för digitalisering av utbildningssystemet som bör följa de strategiska prioriteringarna i handlingsplanen för digital utbildning (punkt 1.1 till de strategiska prioriteringarna i handlingsplanen för digital utbildning 2021–2027 [COM(2020) 624], respektive Europas digitala årtionde [(EU) 2022/2481]). Strategin ska följas upp och utvärderas mot de principer som följer av kommissionens rekommendationer.

Öka effektivitet och uthållighet

Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att öka effektiviteten och uthålligheten för digital utbildningspolitik genom samordning med andra berörda politikområden och med externa intressenter. Det kan enligt kommissionen handla om att organisera regelbundna kontakter mellan olika departement för att få en enhetlig syn och ekonomiska synergieffekter. Det är också viktigt att ha dialog med externa intressenter, inklusive föräldrar och studerande. Kommissionen förordar ett uthålligt samarbete med den privata sektorn, inklusive små och medelstora teknikföretag, som tar fram lösningar när det gäller bl.a. dataskydd, datasäkerhet och interoperabilitet. I det här sammanhanget pekar kommissionen också på behov av att stödja forskning om och utveckling av digitala verktyg för undervisning.

Enligt kommissionen behöver medlemsstaterna erbjuda möjligheter till utbildning för alla lärare och annan personal genom att säkerställa kapacitet hos utbildningsanordnare på olika nivåer. Alla lärare behöver stöd för att kunna integrera digital teknik i sin pedagogik. Vidare föreslår kommissionen att lärare måste involveras i beslut om hur och när digitala verktyg ska användas i lärandet och för att utveckla digitalt innehåll i undervisning. Hur digitala verktyg kan användas i undervisning bör ingå i all grundläggande lärarutbildning, men även verksamma lärare bör regelbundet ges möjlighet att utveckla sin digitala kompetens. Flexibla och innovativa lösningar för utveckling av digital kompetens, t.ex. genom distansutbildning, korta kurser som leder till mikromeriter, internationella utbyten och olika samarbetsprojekt, bör enligt kommissionen uppmuntras och kunna få erkännande. Kommissionen uppmuntrar till att utnyttja möjligheterna som finns inom Erasmus+. Det är också viktigt att reflektera över välmående hos de studerande i en digital lärandemiljö.

Främja likvärdighet i utbildning

Kommissionen förordar stöd till skolledare, att främja spridning av goda exempel och verktyg för självskattning för implementering av digitalisering i undervisning. Vidare bör medlemsstaterna uppmuntra till kontinuerlig dialog mellan utbildningsanordnare och branscher som utvecklar produkter som används i undervisningen. Medlemsstaterna uppmanas även att säkerställa att alla skolor har tillgång till tekniskt kunnig personal som kan bistå lärare och studerande, inte minst i frågor om dataskydd och datasäkerhet.

Medlemsstaterna bör främja likvärdighet och effektivitet i investeringar i utbildning av hög kvalitet inom digitalisering. Det kan t.ex. handla om gemensamma upphandlingar men även alternativa lösningar som partnerskap med privata företag, donationsprogram och återanvändning av utrustning mellan medlemsstater när så är lämpligt. Kommissionen lyfter behovet av likvärdig tillgång till digitala verktyg för alla studerande och investeringar i infrastruktur, t.ex. internetuppkoppling, klassrumsutrustning och molntjänster. Vidare bör alla elever ha tillgång till egen dator eller motsvarande men särskilt elever med behov av särskilt stöd ska ha tillgång till relevant tekniskt stöd och tillgängliga läromedel.

1.2.2 Förslaget till rådsrekommendation om att förbättra utbudet av digital kompetens i utbildningen

Ett myndighetsövergripande tillvägagångssätt

Det framgår även av den föreslagna rekommendationen om att förbättra

utbudet av digital kompetens i utbildningen att medlemsstaterna ska åta sig att ta fram en ny, eller utveckla en befintlig, sammanhållen strategi för digital kompetens för utbildning tillsammans med relevanta intressenter. Utifrån en sådan strategi är det viktigt att identifiera prioriterade målgrupper, eller grupper som är svåra att nå, och möjliggöra deras deltagande genom att vidta lämpliga åtgärder som tar hänsyn till tillgänglighet, geografiska eller socio-ekonomiska klyftor vad gäller digital kompetens. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att säkerställa att möjlighet ges att utveckla digital kompetens på alla utbildningsnivåer. Det behövs ett medvetet förhållningssätt som möter behov inom hela spektrumet av digital kompetens. Medlemsstaterna bör, enligt kommissionen, följa upp och utvärdera initiativ på lokal, regional och nationell nivå för att säkerställa att insatserna håller tillräcklig kvalitet och är effektiva.

Börja tidigt för att vägleda studerande i den digitala världen

Kommissionen föreslår att medlemsstaterna bör börja tidigt med att vägleda elever i den digitala världen och erbjuda likvärdiga möjligheter att utveckla digital kompetens. Utifrån övergripande mål och prioriteringar inom förskolan bör medlemsstaterna se till att barn och föräldrar får stöd i att utveckla digital kompetens och att bättre förstå digitaliseringens möjligheter och risker. Det handlar om aktiviteter som är lämpliga i förhållande till ålder, t.ex. aktiviteter som främjar utveckling av digital kompetens utan digitala verktyg och lärande i leken.

Utvidga ämnesövergripande strategi

Kommissionen förordar en utvidgad ämnesövergripande strategi för att lära ut digitala kompetenser i olika ämnen. För detta ändamål måste, enligt kommissionen, bedömningsmetoder och lärarutbildningen förbättras. Medlemsstaterna bör enligt kommissionen bl.a. säkerställa att en ämnesövergripande bedömning av elevers digitala kompetenser kan göras regelbundet. Medlemsstaterna bör även sträva efter mer ämnesövergripande arbetssätt med digitala verktyg genom att låta dem ingå i all grundutbildning och kompetensutveckling för lärare. Kommissionen pekar i sammanhanget på att det finns skillnader i digital kompetens mellan manliga och kvinnliga lärare och uppmanar till användning av kommissionens stöd till lärare.

Stödja högkvalitativ informatikutbildning i skolan

Medlemsstaterna bör överväga att införa informatik (informatics) som ett särskilt ämne och säkerställa att undervisning sker med kvalificerade lärare. Kommissionen uppmanar vidare medlemsstaterna att främja mångfald och arbeta inkluderande utifrån forskning, för att motverka könsskillnader genom kulturella, socio-ekonomiska och andra skäl som hindrar flickors möjligheter

inom den digitala sektorn. Möjligheter för lärare finns också inom Erasmus+. Kommissionen förordar att alla skolor bör uppmanas att delta i aktiviteter som EU Code Week och Hackathon.

Förbättra åtgärder för att rekrytera och utbilda specialiserade lärare

Kommissionen uppmärksammar svårigheterna att rekrytera och utbilda lärare med särskild utbildning inom avancerad digital teknik. Medlemsstaterna bör exempelvis bygga vidare på existerande initiativ för att utveckla utbyte mellan utbildningsanordnare och den privata sektorn eller uppmanas att samverka med yrkesverksamma inom digitala yrken. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att säkerställa kompetensutvecklingen för lärare som särskilt behöver avancerad digital kompetens.

Säkerställa utvecklingen av digital kompetens inom yrkesutbildning

Medlemsstaterna uppmanas att säkerställa utvecklingen av avancerad och specialiserad digital kompetens inom yrkesutbildning. Yrkesutbildning inom områden som AI, cybersäkerhet och programvaruutveckling behöver öka i linje med arbetsmarknadens behov.

Främja utvecklingen av digital kompetens inom högre utbildning

Medlemsstaterna uppmanas främja utvecklingen av ett brett utbud av utbildning inom digitala kompetenser inom högre utbildning för att komma till rätta med kompetensglappet på arbetsmarknaden. Detta inbegriper, enligt kommissionen, bl.a. att utveckla utbildningar i digital kompetens, öka antalet studenter och förbättra könsbalansen inom ett antal områden, belöna lärares och lärosätens insatser för att främja utveckling av digitala kompetenser och främja lärarmobilitet. Detta bör ske genom samarbete på EU-nivå och ökat utbyte mellan arbetsmarknadens parter och lärosäten.

Stödja utvecklingen av digital kompetens i vuxenutbildning

Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att stödja en utveckling av likvärdiga möjligheter att utveckla digital kompetens hos vuxna i utbildningssystemet, t.ex. genom att integrera detta i nationella kompetensstrategier. Riktade kampanjer bör göras för att öka medvetenheten om vikten av digital kompetens. Medlemsstaterna bör säkerställa särskilt stöd till de vuxna som är i störst behov av att utveckla sin digitala kompetens, inklusive tillgång till yrkesvägledning. Kommissionen förordar införande av individuella utbildningskonton i enlighet med rådsrekommendationen om individuella utbildningskonton (2022/C 243/03) för att främja möjligheten för vuxna att utveckla sin digitala kompetens. Medlemsstaterna bör stärka lagstiftning som möjliggör betald ledighet för

utbildning och uppmuntra arbetsgivare att prioritera kompetenshöjning och omskolning av anställda under arbetstid. Insatser bör göras för att öka samverkan med företag, särskilt små och medelstora företag och start-ups, inom relevanta områden för att utbyta kunskaper och erfarenheter, inte minst för att möta lokala och regionala behov.

Främja certifiering och erkännande av digital kompetens

Medlemsstaterna bör främja utvecklingen av olika certifieringar av digital kompetens och deras erkännande. Det handlar bl.a. om att i samarbete med myndigheter stödja erkännandet av digitala kompetensbevis och kvalifikationer, inbegripet mikromeriter, i arbetet med att uppfylla åtagandet att vidta åtgärder för att införa automatiskt ömsesidigt erkännande av kvalifikationer senast 2025 (2018/C 444). Lärande eller karriärutveckling bör synliggöras oavsett om dessa kunskaper och färdigheter har förvärvats genom formellt, icke-formellt eller informellt lärande. Kommissionen förordar också att medlemsstaterna bidrar i pilotprojektet European Digital Skills Certificate inom ramen för handlingsplanen för digital utbildning 2021–2027.

Utveckla en strategi för att åtgärda bristen på specialister

Medlemsstaterna bör utveckla ett strategiskt och systematiskt förhållningssätt för att möta bristen på människor med avancerad digital kompetens. Genom att ta fram prognoser och bedriva forskning kan man bedöma de framtida behoven hos olika målgrupper på arbetsmarknaden, särskilt avseende behoven för små och medelstora företag. Kommissionen förordar att ta fram nationella strategier och handlingsplaner för exempelvis cybersäkerhet och AI och att man i dessa uppmärksammar specifika brister i kompetens. Medlemsstaterna bör bidra till genomförandet av EU-akademien för cyberkompetens (COM (2023) 207 final) och initiativ som till exempel Blue Card Directive (2009/50/EC). Vidare bör medlemsstaterna förbättra samarbetet med andra medlemsstater för att utbyta praxis och lösningar för att locka personer med avancerad digital kompetens till unionen och underlätta deras mobilitet.

Kommissionen föreslår att riktade kampanjer och omfattande yrkes- och studievägledning bör genomföras på olika nivåer i utbildningssystemet för att stimulera unga människors intresse, särskilt hos flickor och kvinnor, för att möta bristen på människor med avancerad digital kompetens. Den digitala sektorns attraktionskraft för kvinnor måste öka och köns- och löneklyftan inom området måste överbryggas.

Tillhandahålla nödvändig finansiering

Medlemsstaterna ska enligt rekommendationen tillhandahålla nödvändig finansiering för utveckling av digital kompetens. Exempelvis genom att använda nationella medel och unionsmedel, däribland Erasmus+, Europeiska socialfonden+, Fonden för en rättvis omställning, Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, programmet för ett digitalt Europa och Horisont Europa, och fortsätta genomförandet av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna. Kommissionen pekar också på stödet Technical Support Instrument inom EU:s finansieringsprogram för att utforma och genomföra reformer för att trygga ett livslångt lärande i enlighet med denna rekommendation. Privata investeringar bör uppmuntras och medlemsstaterna bör överväga att kombinera olika finansieringskällor för att kunna utöka finansiering av olika initiativ för bättre genomslag och uthållighet.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Förslagen innebär inga direkta effekter på svenska regler eftersom de utgörs av rekommendationer som inte är rättsligt bindande.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionen bedömer att förslagen inte kommer att kräva ytterligare resurser från EU:s budget och deras genomförande kommer att stödjas av befintliga EU-finansieringsinstrument.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Digitalisering kan effektivisera och bidra till ökad tillgänglighet vilket skapar förutsättningar för ett utvecklat samhälle. Digital kompetens är central för näringslivets konkurrenskraft. Regeringen ser positivt på att tillgänglighet lyfts i förslaget men saknar skrivningar som utgår från principen om universell utformning. Regeringen välkomnar att vikten av utbyte mellan arbetsmarknadens parter, myndigheter och utbildningsinstitutioner lyfts fram i målen för förslagen. Kontinuerligt samarbete är en förutsättning i arbetet med att främja digital kompetenshöjning och omställningsförmåga på arbetsmarknaden.

Regeringen instämmer i att det finns ett stort behov av att främja utveckling av digital kompetens inom högre utbildning på avancerad nivå. Regeringen

välkomnar särskilt att förslagen tar upp utmaningen med att öka andelen kvinnor bland studenter inom dessa områden.

2022/23:FPM85

Regeringen framhåller att digitalisering av system och administration inom utbildningsområdet är viktigt och att betydande arbete kvarstår inom detta område. Kommissionen föreslår att medlemsstaterna ska se till att barn och föräldrar får stöd i att utveckla digital kompetens och att bättre förstå digitaliseringens möjligheter och risker. Regeringen betonar dock vikten av att digitala verktyg enbart används på ett genomtänkt vis och att det underbyggs av forskning och beprövad erfarenhet, samt vikten av en återhållsam och enbart motiverad användning av digitala verktyg för barn och elever i yngre åldrar. Det är viktigt att digitaliseringsåtgärder bidrar med ett tydligt mervärde för eleverna. Digitaliseringen inom skolan ska inte ske på bekostnad av andra viktiga moment eller färdigheter.

Regeringen anser att rekommendationerna bör formuleras på ett sätt som möjliggör en flexibel tillämpning utifrån redan existerande nationella verktyg när sådana finns på plats. Det är viktigt att arbetet på EU-nivå utgår från en grundläggande respekt för fördelningen av befogenheter mellan EU och medlemsstaterna, för nationella system avseende arbetsmarknad och utbildning samt principerna om subsidiaritet och proportionalitet.

Förhandlingarna om rekommendationerna väntas fortsätta efter det svenska ordförandeskapet.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Inget av förslagen har remitterats.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Den rättsliga grunden för de föreslagna rådsrekommendationerna är artiklarna 165 och 166 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Kommissionen bedömer att förslagen är förenliga med subsidiaritetsprincipen enligt artikel 5.3 i fördraget om Europeiska unionen. De respekterar fullt ut medlemsstaternas ansvar för innehållet i undervisningen och organisation av utbildningssystem och deras kulturella och språkliga mångfald. Förslagen bygger på EU:s kompletterande och stödjande roll och EU:s frivilliga karaktär när det gäller samarbete inom utbildning och yrkesutbildning. Initiativen innebär inte någon utvidgning av EU:s regleringsbefogenhet eller bindande åtaganden för medlemsstaterna.

Förslagen är enligt kommissionen förenliga med proportionalitetsprincipen i artikel 5.4 i fördraget om Europeiska unionen. Kommissionens bedömning är att varken innehållet eller formen på förslagen går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå målen. De åtaganden som medlemsstaterna kommer att göra är av frivillig karaktär och det står varje medlemsstat fritt att bestämma hur förslagen ska genomföras.

Regeringen delar kommissionens bedömning.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Förslagen till rekommendationerna behandlas i Utbildningskommittén, dvs. rådsarbetsgruppen för utbildning. Antagande förväntas i slutet på 2023 under det spanska ordförandeskapet.

4.2 Fackuttryck/termer

Kommissionen använder begreppet ”digital skills”. En översättning till endast ”digitala färdigheter” som används i den aktuella svenska översättningen är begränsande. Begreppet skulle möjligen kunna översättas till kunskaper och färdigheter. Bättre är dock att använda det etablerade begreppet digital kompetens. Ett liknande fall är ”European Year of Skills 2023” som översatts till ”Europaåret för kompetens 2023”